

Marta Kędzia

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

Wydział Studiów Edukacyjnych

ORCID: 0000-0001-5349-6706

BHW 50/2025

ISSN 1233-2224

DOI: 10.14746/bhw.2025.50.9

Historia wyższego szkolnictwa muzycznego – wybrane wymiary i dążenie do profesjonalizacji

Abstract. The History of Institutions of Higher Music Education – selected dimensions and the strive for professionalization

Polish public music schools, subordinated to the Ministry of Culture and National Heritage, currently serve as scientific and artistic centres and educate future musicians, teachers, composers, conductors and music theoreticians, as well as conduct research and artistic activities, contributing to the development and promotion of musical culture in Poland and abroad.

The aim of this article is to present selected facts from the history of eight state music schools currently operating in Poland, listed on the list of art schools on the website of the Ministry of Culture and National Heritage. The study was presented in the context of the historical and political reality of Poland in the 19th and 20th centuries.

The source of information about the history of music universities in Poland are materials posted on the websites of music universities and artistic institutions, as well as scientific publications on the development of music education. Statistical studies from the period of the Second Polish Republic and articles describing the development of the concept of Polish music education were also written on this topic.

Keywords: music universities, higher music education, music academy

Wstęp

Podążając za początkami profesjonalnego kształcenia muzycznego, dostrzec można długą drogę, którą przebyły instytucje muzyczne: od szkół zakonnych, kolegiackich,

katedralnych i parafialnych¹ do dzisiejszego mistrzostwa szkoły wyższej². Można również zaobserwować zmieniające się znaczenie muzyki w społeczeństwie oraz rolę kształcenia muzycznego na poziomie profesjonalnym. Choć wieków rozwoju edukacji muzycznej nie można pominąć³, to dopiero XIX w. zapoczątkował rozwój profesjonalnego szkolnictwa muzycznego na poziomie akademickim. Szukając zatem jego początków w Polsce, należałoby przyrzeć się historii poszczególnych uczelni muzycznych, ponieważ to ich dzieje są nośnikiem zmian programowych oraz ewolucyjnego podejścia do edukacji artystycznej, a także odzwierciedlają wpływ wydarzeń historycznych na rozwój edukacji muzycznej w Polsce.

Autorka dokonała analizy źródeł opisujących dzieje ośmiu, czyli wszystkich państwowych uczelni muzycznych, skoncentrowanych wyłącznie na specjalistycznym profilu kształcenia, co pozwoli na uchwycenie całości oglądu zjawiska i sformułowanie wniosków na poziomie ogólnokrajowym.

Perspektywa temporalna zapewnia możliwość przyjrzenia się zarówno powstawaniu uczelni muzycznych w Polsce jako odpowiedzi na potrzeby edukacyjne i artystyczne polskiego społeczeństwa, jak i ich przekształceniom zachodzącym na tle zmian społeczno-kulturowych oraz historycznych wyzwań.

W obecnej postaci kształcenie muzyczne za poziomu wyższej uczelni wyrosło z dwóch tradycji: kształcenia nauczycieli w Konserwatorium Warszawskim w latach od 1927 do 1939, a po zakończeniu wojny w państwowych szkołach muzycznych w zakresie sztuki muzycznej oraz z powstających po II wojnie światowej liceów pedagogicznych, studiów nauczycielskich, wyższych szkół nauczycielskich, szkół pedagogicznych, akademii i uniwersytetów⁴. Jak podkreślają Mirosław Dymon i Z. YE: „ta podwójna proveniencja źródeł kształcenia muzycznego w Polsce umożliwiła także tworzenie kierunków muzycznych w ramach uniwersytetów, np. W Uniwersytecie Rzeszowskim: Wydział Muzyki”⁵. Przyjrzenie się wybranym faktom z historii ośmiu uczelni muzycznych, wymienionych w wykazie uczelni artystycznych na stronie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, pozwala wyodrębnić szkolnictwo muzyczne jako niezależny obszar badań. Umożliwia to także prześledzenie, w jaki sposób w Polsce wykształciła się ta samodzielna gałąź edukacji artystycznej, niezależna od uczelni o mieszanym profilu artystycznym.

¹ M. Kędzia, K.B. Sadowska, *Profesjonalne szkolnictwo muzyczne w Polsce – perspektywa historyczna*, w: *Społeczno-edukacyjny potencjał szkoły a rynek pracy*, red. M. Christoph i S. Wawrzyniak, Poznań 2020, s. 223–231.

² Por. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Kształcenie muzyczne*, dostępny w: <https://www.gov.pl/web/kultura/ksztalcenie-muzyczne2> [dostęp: 5.11.2024].

³ Perspektywa historyczna została przedstawiona w artykule M. Kędzia, K.B. Sadowska, op. cit.

⁴ M. Dymon, Z. YE, *Edukacja muzyczna na etapie wyższego szkolnictwa w Polsce i Chinach – propozycja badań komparatystycznych*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2019, nr 3(29), s. 74–79.

⁵ Ibidem, s. 77.

Uczelnie muzyczne w Polsce to aktualnie osiem uczelni akademickich, w tym siedem akademii i jeden uniwersytet:

- Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie,
- Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie,
- Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi,
- Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu,
- Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach,
- Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku,
- Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu,
- Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy.

Powyższe uczelnie staną się w dalszej części opracowania przedmiotem analizy w kontekście historycznym, co pozwoli ukazać ich rozwój od momentu powstania oraz wybrane zmiany w strukturze na przestrzeni lat, a także ich znaczenie w rozwoju kultury i sztuki w Polsce.

Załączki wyższego szkolnictwa muzycznego w Polsce w XIX w. (do 1918 r.)

Wyższe szkoły muzyczne w Polsce mają bogatą historię, sięgającą początków XIX w. Zaczęto wówczas zakładać pierwsze profesjonalne muzyczne instytucje, co stanowiło odpowiedź na potrzeby edukacyjne i artystyczne polskiego społeczeństwa oraz było inspiracją dla kolejnych pokoleń muzyków i kompozytorów.

Przyglądając się dziejom polskich uczelni muzycznych, należałoby w pierwszej kolejności sięgnąć do ponad dwuwiekowej historii Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina, stanowiącej ważny punkt odniesienia dla zrozumienia kierunków zmian, które dokonywały się w tej instytucji oraz transformacji zachodzących na tle burzliwych wydarzeń historycznych Polski. Początki warszawskiej uczelni związane są z projektem trzystopniowej struktury szkolnictwa muzycznego, zaproponowanym w programie Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Za oficjalną datę powstania warszawskiej uczelni muzycznej przyjmuje się rok założenia przez Wojciecha Bogusławskiego Szkoły Dramatycznej w Warszawie, powstałej przy Teatrze Narodowym⁶. Jak informuje strona Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina, poświęcona historii jego powstania,

to z teatralnych kręgów wyszła propozycja zawodowego kształcenia artystów, w tym śpiewaków. Dla dziejów uczelni istotne jest to, że kielkowała w Warszawie edukacyjna instytucja publiczna o sprecyzowanych celach i programie kształcenia artystycznego oraz o możliwie szerokim zasięgu społecznym. Po burzliwych latach wojen napoleońskich do prac programowych

⁶ Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, dostępny w: <https://chopin.edu.pl/uniwersytet/o-umfc/historia> [dostęp: 5.11.2024].

na potrzeby Szkoły Dramatycznej Bogusławskiego włączył się Józef Elsner. To zaś, co wymyślił i w ciągu paru lat wdrożył w praktykę edukacyjną, jest dzisiaj nie do przecenienia”⁷.

Utworzona w roku 1810 instytucja nie była uczelnią o charakterze muzycznym. Przyjmowano kandydatów bez muzycznego przygotowania, a muzyka była przedmiotem dodatkowym⁸. Rozpoczęła się droga do realizacji wielostopniowej struktury nauczania muzyki. Powstała Szkoła Publiczna Muzyki Elementarnej, a następnie Instytut Muzyki i Deklamacji, który jako część Wydziału Nauk i Sztuk Pięknych włączono w strukturę Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego. W dniu 22 lipca 1826 r., gdy został sfinalizowany proces konstruowania siatki kształcenia muzycznego, Oddział Muzyki Uniwersytetu został przekształcony w Szkołę Główną Muzyki i na stałe odłączony od części dramatycznej⁹. Już w roku 1831, po upadku powstania listopadowego, uczelnia została zamknięta, dzieląc los Uniwersytetu Warszawskiego. Działania dyplomatyczne i menedżerskie, zainicjowane przez wirtuoza skrzypiec Apolinarego Kątskiego, zaowocowały wydaniem 9 września 1859 r. Postanowienia rządowego o Instytucie Muzycznym Warszawskim. Dwa lata później rozpoczęły się zajęcia¹⁰. „Przez blisko sześćdziesiąt lat Instytut był ważnym ośrodkiem artystycznym, a także ostoją polskości, jako jedyna szkoła «Nadwiślańskiego Kraju», w której wykładano w języku ojczystym”¹¹.

Wiek dziewiętnasty przyniósł również początek tworzenia innej uczelni muzycznej, tym razem z siedzibą w Krakowie. W roku 1877 powstała pierwsza klasa organowa w szkole Towarzystwa Muzycznego, a już w 1888 r. nadano instytucji tytuł Konserwatorium Muzycznego w Krakowie: „co stało się początkiem kształcenia muzycznego w dzisiejszej Akademii Muzycznej w Krakowie. Szkoła ta powstała dzięki staraniom Władysława Żeleńskiego”¹². W latach 1888–1914 nauka odbywała się na trzech kierunkach: instrumentalnym, wokalnym i teoretycznym. W latach 1914–1921, mimo wybuchu I wojny światowej, uczelnia nadal działała, choć zmniejszyła się liczba uczniów i pedagogów. Po roku 1921 w Konserwatorium wykładali wybitni instrumentalisci-pedagodzy, między innymi Wiktor Łabuński, Stanisław Czerny czy Elżbieta Loeger-Petersowa¹³.

⁷ Ibidem.

⁸ A. Pękala, *Dzieje wychowania muzycznego w Polsce w pierwszej połowie XIX wieku*, „Prace Naukowe. Pedagogika” 1994, 5, s. 259.

⁹ Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, dostępny w: <https://chopin.edu.pl/universytet/o-umfc/historia> [dostęp: 5.11.2024].

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² R. Tyrała, *Muzyka kościelna w diecezji krakowskiej w drodze ku Niepodległej Ojczyźnie*, w: *Muzyka sakralna w drodze ku niepodległej*, Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku 2018, s. 37.

¹³ Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, dostępny w: <https://www.amuz.krakow.pl/o-nas/historia/1888-1946/> [dostęp: 6.11.2024].

Rozkwit i wyzwania wyższego szkolnictwa muzycznego w II Rzeczypospolitej

Po odzyskaniu niepodległości, niemal w tym samym czasie, w Łodzi i Poznaniu rozpoczęły działalność dwie kolejne polskie uczelnie muzyczne. Korzenie dzisiejszej Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi sięgają szkoły muzycznej założonej przez Marię Bojanowską, a przejętej w 1912 r. przez Helenę Kijeńską. Szkoła już w 1917 r. została przekształcona w Liceum Muzyczne, a po pięciu latach w Konserwatorium. Pomimo wybuchu I wojny światowej placówka rozwijała się, a wśród pedagogów znaleźli się: późniejszy laureat V nagrody IV Konkursu Chopinowskiego Władysław Kędra oraz Grażyna Bacewicz i Kiejstut Bacewicz¹⁴.

Wraz z początkiem działalności Państwowej Akademii i Szkoły Muzycznej w 1920 r. rozpoczęła się historia dzisiejszej uczelni muzycznej w Poznaniu¹⁵. Po dwóch latach instytucja została przemianowana na Państwowe Konserwatorium Muzyczne, które w latach trzydziestych przeżywało okres intensywnego rozwoju dzięki wprowadzeniu między innymi nowatorskiego programu dydaktycznego opartego na strukturze sześciu wydziałów¹⁶.

Kilka lat później powstała najstarsza na Górnym Śląsku uczelnia, dzisiejsza Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, której początki związane są z założonym w 1929 r. Państwowym Konserwatorium Muzycznym¹⁷. W zawartych na stronie instytucji informacjach na temat jej historii przedstawiona została organizacja kształcenia muzycznego uczelni w dwudziestoleciu międzywojennym:

kształcenie muzyczne odbywało się na trzech stopniach: w zakresie Niższej, Średniej i Wyższej Szkoły Muzycznej, oraz na siedmiu Wydziałach: Teorii, Kompozycji i Dyrygentury; Fortepianu, Organów i Harfy; Instrumentów Smyczkowych; Instrumentów Dętych; Śpiewu Solowego; Kształcenia Nauczycieli Muzyki i Śpiewu; Wojskowa Szkoła Muzyczna (pierwsza tego typu w Polsce, a druga w Europie kształcąca przyszłych kapelmistrzów i członków orkiestr wojskowych)¹⁸.

W II Rzeczypospolitej Konserwatorium miało wpływ na poziom umuzykalnienia środowiska oraz przygotowywało wysoko wykwalifikowanych artystów muzyków: kompozytorów, teoretyków, instrumentalistów i wokalistów oraz nauczycieli¹⁹.

¹⁴ Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, dostępny w: <https://www.amuz.lodz.pl/index.php/pl/home/o-nas/historia> [dostęp: 8.11.2024].

¹⁵ Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, dostępny w: <https://amuz.edu.pl/o-uczelni/> [dostęp: 8.11.2024].

¹⁶ Portal Culture.pl, dostępny w: <https://culture.pl/pl/miejsce/akademia-muzyczna-w-poznaniu> [dostęp: 8.11.2024].

¹⁷ Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, dostępny w: <https://am.katowice.pl/akademia/informacje/historia-165> [dostęp: 12.11.2024].

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

Podobnie jak większość uczelni muzycznych w okresie odrodzonej Polski, również Instytut Muzyczny Warszawski został przemianowany na „Konserwatorium Muzyczne w Warszawie”²⁰. Zadaniem Konserwatorium, jako państwowej wyższej szkoły muzycznej pozostającej pod nadzorem Ministra Sztuki i Kultury, było: „wszechstronne kształcenie w sztuce muzycznej, przygotowywanie nauczycieli i nauczycielek różnych działów muzyki i śpiewu, krzewienie wiedzy muzycznej”²¹. W 1927 r. funkcję dyrektora Konserwatorium Muzycznego powierzono Karolowi Szymanowskiemu, a uczelnia została przekształcona w Wyższą Szkołę Muzyczną. W 1932 r. kompozytor złożył dymisję w proteście przeciwko degradacji uczelni do poziomu szkoły zawodowej przez władze ministerialne²². Dzieje uczelni w okresie dwudziestolecia międzywojennego z jednej strony pełne są osiągnięć, z drugiej chaosu i nieustannie podejmowanych reform²³.

Przyglądając się całemu szkolnictwu muzycznemu w tym czasie, Jarosław Domała stwierdza, że rozwijało się ono w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości spontanicznie, a szkoły miały różny poziom kształcenia, programy i metody. Zróżnicowane było również przygotowanie kadry nauczycielskiej, a sieć szkolna kształtowała się nierównomiernie²⁴. Był to czas wyjątkowych wyzwań dla szkolnictwa muzycznego, wynikających z konieczności odbudowy struktur edukacyjnych po odzyskaniu niepodległości i dostosowania ich do potrzeb młodego państwa polskiego. W szybkim tempie przybywały coraz to nowe szkoły muzyczne, jednak w wielu placówkach poziom dydaktyczny nie spełniał oczekiwań, a programy nauczania były zróżnicowane i często brakowało ich ujednolicenia²⁵.

Profesor warszawskiej uczelni muzycznej, radca muzyczny przy Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia, Janusz Micketta, podjął próbę uporządkowania kształcenia muzycznego, nakreślając nową strukturę szkolnictwa muzycznego²⁶. Jak odnotował Andrzej Michalski: „Micketta rozróżniał dwa etapy szkoły umuzykalniającej: etap wtórny, dla amatorów i miłośników muzyki [w języku J. Micketty – dyletantów – przyp. M.K.] oraz etap pierwotny, dla zdecydowanych obrać zawód muzy-

²⁰ Dekret w przedmiocie zmiany Ustawy Instytutu Muzycznego Warszawskiego z dnia 23 maja 1889 r, Dz. Praw P. Pol. 1919.15.214, dostępny w: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zmiana-ustawy-instytutu-muzycznego-warszawskiego-z-dnia-23-maja-1889-r-16872778> [dostęp: 13.11.2024].

²¹ Ibidem.

²² Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *140. rocznica urodzin Karola Szymanowskiego*, dostępny w: <https://www.gov.pl/web/kultura/140-rocznica-urodzin-karola-szymanowskiego> [dostęp: 15.11.2024].

²³ Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, dostępny w: <https://chopin.edu.pl/universytet/o-umfc/historia> [dostęp: 5.11.2024].

²⁴ J. Domała, *Statystyka szkolnictwa muzycznego w Polsce w okresie międzywojennym*, „Konteksty Kształcenia Muzycznego” 2020, t. 7, nr 1(11), s. 79–120.

²⁵ A. Michalski, *Rozwój szkolnictwa muzycznego w Polsce w latach 1918–1939*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki. Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo” 2018, t. 32, nr 3, s. 93–114.

²⁶ Ibidem.

ka”²⁷. Do 14. roku życia uczeń miał podjąć decyzję o zawodowym lub amatorskim traktowaniu muzyki. W dalszym etapie kontynuowałby naukę w szkole średniej, dającej możliwość podjęcia studiów muzykologicznych na uniwersytecie, natomiast trzecim stopniem było już kształcenie w wyższych szkołach muzycznych²⁸. Jan Miketa rozpoczął również pracę nad danymi statystycznymi szkół²⁹. Jarosław Domagała podaje opracowane przez J. Miketę zestawienia liczbowe Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, według których przykładowo w roku szkolnym 1925/26 w Polsce funkcjonowało 57 szkół muzycznych, dwie szkoły śpiewu, trzy szkoły organistowskie, pięć szkół rytmiczno-plastycznych, jedna szkoła dramatyczna. W szkołach tych kształciło się łącznie 8327 uczniów, natomiast nauczało 638 nauczycieli. Co ciekawe, nie istniał wówczas podział między nazwą szkoła, konserwatorium i instytut, z czego konserwatorium zazwyczaj wyróżniało się wyższym poziomem nauki i wyższymi wymaganiami programowymi³⁰. Według J. Domagały w roku 1927 istniało dziesięć konserwatoriów muzycznych, dwie placówki miały status instytucji państwowych³¹.

Przyglądając się opisanym powyżej historiom uczelni muzycznych w Warszawie, Krakowie, Łodzi i Poznaniu, można zauważyć, że w okresie międzywojennym wszystkie te instytucje miały w swojej nazwie termin „konserwatorium”. Odzwierciedlało to ówczesny model edukacji muzycznej. Obecnie trzy z nich funkcjonują jako akademie muzyczne, a jedna jako uniwersytet. Wszystkie kontynuują tradycje konserwatoriów, które przyczyniły się do rozwoju polskiej kultury muzycznej. Do tego grona w 1929 r. dołączyło Państwowe Konserwatorium Muzyczne w Katowicach, dzisiejsza Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego.

Dyskusja, która toczyła się w dwudziestoleciu międzywojennym, dotyczyła głównie struktury szkolnictwa muzycznego, przesłaniając zupełnie aspekt programowy³². Jedynie „szkolnictwo wyższe podkreśliło, że cechą pracy szkoły wyższej powinno być nadążanie za współczesnością oraz badanie wszelkich zagadnień twórczych i odtwórczych. Generalnie dążono jednak do ujednolicenia programów nauczania i podniesienia poziomu kształcenia we wszystkich trzech typach szkolnictwa muzycznego”³³. W połowie lat trzydziestych powrócono do rekonstrukcji konserwatoriów w kontekście jedności organizacyjnej całej uczelni³⁴. Jak podkreśla Andrzej Michalski, bogaty dorobek pedagogiczny oparty na doświadczeniach reformatorskich okresu dwudziestolecia

²⁷ A. Michalski, op. cit., s. 95.

²⁸ Ibidem.

²⁹ J. Domagała, *Statystyka szkolnictwa muzycznego*, op. cit.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

³² A. Michalski, op. cit.

³³ Ibidem, s. 97.

³⁴ Ibidem.

międzywojennego stał się przedmiotem dyskusji po 1944 r. w zupełnie innym ustroju społecznym i szkolnym³⁵.

Odbudowa i rozwój szkolnictwa muzycznego po II wojnie światowej

Po zakończeniu II wojny światowej polskie szkolnictwo muzyczne stanęło przed ogromnym wyzwaniem odbudowy nie tylko w kontekście dotkniętej wojennymi zniszczeniami infrastruktury, ale także rekonstrukcji zespołu pedagogów-artystów, co wymagało podjęcia szeroko zakrojonych działań naprawczych. W zrujnowanym Gdańsku jakiegokolwiek nawiązania do spuścizny sprzed II wojny światowej były niemożliwe³⁶. W niezniszczonym przez wojnę Sopocie – na mocy Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 25 września 1947 r. – powołano do życia Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną, dzisiejszą uczelnię noszącą nazwę Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku. Jak podkreśla się w opisie historii uczelni:

Jak skromne były początki, świadczą liczby: w pierwszym roku istnienia uczelni pracowało w niej zaledwie 4 pedagogów, którzy kształcili 19 studentów na 2 wydziałach – instrumentalnym i pedagogicznym. Ale już w kolejnych latach szkoła pozyskała pedagogów o liczących się w świecie sztuki nazwiskach, co umożliwiło tworzenie nowych specjalności. Uczelnia dość szybko się rozrastała, już w następnym roku kształciło się 46 osób, a po roku 1950 liczba studentów oscylowała wokół setki. Pierwsze dyplomy absolwenci odebrali w roku 1951³⁷.

Po wielu trudnych momentach w historii uczelni, związanych między innymi z utratą pedagogów-artystów oraz brakiem odpowiedniej bazy lokalowej, instytucja od początku lat sześćdziesiątych zaczęła odnosić sukcesy w konkursach krajowych i zagranicznych. Osiągnięcia te przyczyniły się do podniesienia jej znaczenia w muzycznych kręgach akademickich i umożliwiły zmianę nazwy w 1981 r. na dzisiejszą: Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku³⁸.

Rok po założeniu Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej na Pomorzu powstała podobna instytucja we Wrocławiu, co znacząco wpłynęło na rozwój edukacji muzycznej w Polsce, podkreślając znaczenie tych miast jako centrów kultury i sztuki. Dzięki staraniom działaczy Dolnośląskiego Towarzystwa Muzycznego powołano siódmą uczelnię muzyczną w Polsce – Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną. Jako pierwszy powstał Wydział Pedagogiczny, natomiast w kolejnych latach utworzono: Wydział Wokalny

³⁵ Ibidem.

³⁶ Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, dostępny w: <https://www.amuz.gda.pl/akademia/uczelnia/historia-uczelni,56> [dostęp: 18.11.2024].

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem.

(1949), Wydział Instrumentalny (1950) oraz Wydział Teorii i Dyrygentury (1950)³⁹. Na stronie uczelni podkreślono, że

czterowydziałowa struktura utrzymała się zasadniczo w całej historii uczelni, podlegając zmianom jedynie w latach 1954–1955 i 1987–1990. Od roku 1972 rozszerzono profil kształcenia, powołując Zakład Muzykoterapii Ogólnej i Stosowanej (w latach 1983–1986 przekształcony w Instytut Muzykoterapii) – pierwszą placówkę badawczą w tej dziedzinie w Polsce⁴⁰.

Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną we Wrocławiu przemianowano na Akademię Muzyczną im. Karola Lipińskiego w 1981 r.⁴¹

Powstanie ostatniej polskiej uczelni muzycznej – Akademii Muzycznej w Bydgoszczy – jest ściśle związane z działalnością Andrzeja Szwalbego, wybitnego organizatora i promotora kultury. Na blisko cztery dekady Szwalbe objął w 1952 r. stanowisko dyrektora Państwowej Filharmonii Pomorskiej w Bydgoszczy⁴². W kolejnych latach dyrektor Szwalbe był między innymi:

jednym z inicjatorów powstania Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (1959), pomysłodawcą zbudowania w Bydgoszczy Teatru Muzycznego (1960), a gdy w 1973 ruszyła budowa gmachu Opery był przez wiele lat inwestorem bezpośrednim tego przedsięwzięcia. W 1961 uruchomił przy Filharmonii Pomorskiej serię wydawniczą „Z dziejów Muzyki Polskiej na Pomorzu”. Zainicjował założenie w Bydgoszczy Stacji Naukowo-Badawczej Instytutu Muzykologii Uniwersytetu Warszawskiego i we współpracy z tą instytucją oraz Bydgoskim Towarzystwem Naukowym prowadził szeroko zakrojoną działalność naukową⁴³.

Dyrektor Andrzej Szwalbe powołał do życia zespół wokально-instrumentalny „Cappella Bydgostiensis”, specjalizujący się w wykonawstwie muzyki dawnej. Formacja ta, działająca w oparciu o historyczne praktyki wykonawcze, stała się w tamtych czasach ewenementem na skalę ogólnopolską, zyskując uznanie zarówno w kraju, jak i za granicą. Wizjonerskie podejście A. Szwalbego do rozwoju życia muzycznego w regionie miało kluczowe znaczenie dla kształtowania pejzażu artystycznego Bydgoszczy. W wyniku jego inicjatyw powstały instytucje, które nie tylko promowały muzykę dawną, ale także stworzyły fundamenty pod rozwój edukacji artystycznej i działalności koncertowej. Był również zaangażowany w działania mające na celu uruchomienie w 1974 r. filii łódzkiej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej, która 27 listopada 1979 r. usamodzielniała się w Wyższą Szkołę Muzyczną im. Feliksa

³⁹ Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, dostępny w: <https://amuz.wroc.pl/historia-uczelni-118> [dostęp: 18.11.2014].

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, dostępny w: <https://www.amuz.bydgoszcz.pl/o-uczelni/> [dostęp: 18.11.2014].

⁴³ Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy, dostępny w: <https://filharmonia.bydgoszcz.pl/o-nas/dyrekcja/andrzej-szwalbe/> [dostęp: 18.11.2024].

Nowowiejskiego. Po trzech latach uczelnie przemianowano na Akademię Muzyczną im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy⁴⁴.

Po zakończeniu II wojny światowej losy pozostałych uczelni muzycznych, takich jak te w Warszawie, Krakowie, Łodzi, Poznaniu i Katowicach, również uległy istotnym zmianom. Wiele z nich zmagало się z odbudową infrastruktury, z powrotem do działalności artystycznej oraz z rekonstrukcją kadry pedagogiczno-artystycznej. Przeobrażenia obejmowały także zmiany nazw instytucji, odzwierciedlające ich rozwój oraz ewoluujący status w systemie szkolnictwa wyższego. Wszystko to działo się w nowych warunkach politycznych i społecznych.

Trudne początki powojennej historii Konserwatorium Warszawskiego znalazły swój finał w serii podniosłych wydarzeń. Należały do nich: pierwsza powojenna immatrykulacja studentów, wzruszająca ceremonia sprowadzenia do Warszawy urny z sercem Fryderyka Chopina, a także uformowanie w 1946 r. nowej struktury uczelni pod nazwą Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna. Kolejnym ważnym momentem była akademizacja uczelni w 1979 r., która ostatecznie w 2008 r. uzyskała nową nazwę – Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina⁴⁵.

Krakowskie Konserwatorium wznowiło swoją działalność 31 sierpnia 1945 r. jako Państwowe Konserwatorium Krakowskie, a z dniem 1 lutego 1946 r. stało się Państwową Wyższą Szkołą Muzyczną, przemianowaną 28 września 1979 r. na Akademię Muzyczną⁴⁶.

Uczelnia poznańska funkcjonowała od roku 1947 jako Państwowa Wyższa Szkoła Muzyczna a od roku 1981 jako Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu⁴⁷. Konserwatorium Muzyczne w Katowicach wznowiło działalność i zostało przemianowane na Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną już w 1945 r., natomiast w 1979 r. uczelnia zmieniła status na Akademię Muzyczną im. Karola Szymanowskiego⁴⁸.

Przyglądając się powojennym losom uczelni muzycznej w Łodzi, czytamy na stronie poświęconej jej historii:

Po zakończeniu działań wojennych Helena Kijeńska z mężem Antonim Dobkiewiczem podjęli działania na rzecz reaktywowania Konserwatorium. Przy wsparciu władz miejskich oraz części pedagogów przedwojennej uczelni, którzy w czasie okupacji często prowadzili tajne nauczanie, zdecydowali, by Konserwatorium przekształcić w instytucję o charakterze społecznym. Już trzy dni po opuszczeniu Łodzi przez wojsko niemieckie, władze szkoły wkroczyły

⁴⁴ Por. Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, dostępny w: <https://www.amuz.bydgoszcz.pl/o-uczelni/> [dostęp: 18.11.2014].

⁴⁵ Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, dostępny w: <https://chopin.edu.pl/universytet/o-umfc/historia> [dostęp: 5.11.2024].

⁴⁶ Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, dostępny w: <https://www.amuz.krakow.pl/o-nas/historia/1888-1946/> [dostęp: 6.11.2024].

⁴⁷ Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, dostępny w: <https://amuz.edu.pl/o-uczelni/> [dostęp: 8.11.2024].

⁴⁸ Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, dostępny w: <https://am.katowice.pl/akademia/informacje/historia-165> [dostęp: 12.11.2024].

do pałacu, by w gotowej bazie, gdzie wciąż były zgromadzone instrumenty konserwatoryjne, odrodzić działalność placówki⁴⁹.

W krótkim czasie Konserwatorium przekształcono w Państwową Wyższą Szkołę Muzyczną, a w roku 1982 zmieniono jej nazwę na Akademia Muzyczna, noszącą od 1999 r. nazwiska Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów⁵⁰.

Historie polskich uczelni muzycznych ukształtowały kierunek myślenia o edukacji muzycznej dzisiaj. Projekt organizacji szkolnictwa muzycznego w Polsce Janusza Mikkety został przedstawiony przez niego samego w 29 kwietnia 1945 r. podczas Zjazdu Dyrektorów Szkół Muzycznych, w którym wzięli udział również dyrektorzy konserwatoriów muzycznych⁵¹. Jarosław Domagała przytacza podstawowe założenia koncepcji J. Mikkety, która

przewidywała podział szkół ze względu na cel i charakter nauczania, przede wszystkim oddzielenie szkoły zawodowej od umuzykalniającej. Według tej idei szkoła zawodowa powinna kształcić „producentów”, zaś szkoła umuzykalniająca „konsumentów” muzyki. J. Miketta uznawał za celowe dokonanie podziału szkół zawodowych na trzy stopnie: niższy, średni i wyższy, analogicznie do szkolnictwa ogólnokształcącego⁵².

Projekt Janusza Mikkety znalazł swoje odzwierciedlenie w treści Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z 7 grudnia 1945 r., które określiło również cel wyższej szkoły muzycznej w kontekście kształcenia artystów muzyków i pedagogów w dziedzinach muzyki twórczej i odtwórczej⁵³. Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych zlikwidowano szkoły umuzykalniające⁵⁴, a wypracowany w tamtym okresie model struktury szkolnictwa muzycznego zachował swoje fundamenty do dzisiaj. Odpowiedź na pytanie, czy jest on nadal aktualny w kontekście szczebli nauczania i co najważniejsze, czy nadąża za zmieniającą się rzeczywistością pedagogiczną, stanowi już przedmiot rozważań innego opracowania.

Zakończenie

Polskie uczelnie muzyczne, podobnie jak inne instytucje edukacyjne, przechodziły przeobrażenia odzwierciedlające dynamiczne zmiany ustrojowe oraz dostosowujące je

⁴⁹ Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, dostępny w: <https://www.amuz.lodz.pl/index.php/pl/home/o-nas/historia> [dostęp: 8.11.2024].

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ J. Domagała, *Kształtowanie się współczesnej koncepcji polskiego systemu szkolnictwa muzycznego w latach 1945–1959 w kontekście dyskusji środowiskowych*, „Ars Inter Culturas” 2020, 9, s. 141–166.

⁵² Ibidem, s. 142.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Ibidem.

do wyzwań, które niosła ze sobą burzliwa historia Polski w XIX i XX w. Na poziomie ogólnokrajowym zauważalna jest zgodność wyższych szkół muzycznych w dążeniu do przetrwania w trudnych realiach wojny i okupacji, adaptacji do nowych warunków politycznych oraz w podążaniu za zmianami w zakresie dostosowania statusu tak, by w dzisiejszych czasach funkcjonować jako uczelnie akademickie. Dzięki tej drodze pełnią one obecnie rolę ośrodków dydaktycznych i naukowych, stanowią centrum kształcenia artystów, tworzą przestrzeń do prowadzenia badań naukowych oraz prezentują swoje osiągnięcia na arenie międzynarodowej.

Bibliografia

- Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi, dostępny w: <https://www.amuz.lodz.pl/index.php/pl/home/o-nas/historia> [dostęp: 8.11.2024].
- Akademia Muzyczna im. Feliksa Nowowiejskiego w Bydgoszczy, dostępny w: <https://www.amuz.bydgoszcz.pl/o-uczelni/> [dostęp: 18.11.2014].
- Akademia Muzyczna im. Ignacego Jana Paderewskiego w Poznaniu, dostępny w: <https://amuz.edu.pl/o-uczelni/> [dostęp: 8.11.2024].
- Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu, dostępny w: <https://amuz.wroc.pl/historia-uczelni-118> [dostęp: 18.11.2014].
- Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach, dostępny w: <https://am.katowice.pl/akademia/informacje/historia-165> [dostęp: 12.11.2024].
- Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, dostępny w: <https://www.amuz.krakow.pl/o-nas/historia/1888-1946/> [dostęp: 6.11.2024].
- Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, dostępny w: <https://www.amuz.gda.pl/akademia/uczelnia/historia-uczelni,56> [dostęp: 18.11.2024].
- Dekret w przedmiocie zmiany Ustawy Instytutu Muzycznego Warszawskiego z dnia 23 maja 1889 r., Dz. Praw P. Pol. 1919.15.214, dostępny w: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zmiana-ustawy-instytutu-muzycznego-warszawskiego-z-dnia-23-maja-1889-r-16872778> [dostęp: 13.11.2024].
- Domagała J., *Kształtowanie się współczesnej koncepcji polskiego systemu szkolnictwa muzycznego w latach 1945–1959 w kontekście dyskusji środowiskowych*, „Ars Inter Culturas” 2020, 9, s. 141–166.
- Domagała J., *Statystyka szkolnictwa muzycznego w Polsce w okresie międzywojennym*, „Konteksty Kształcenia Muzycznego” 2020, t. 7, nr 1 (11), s. 79–120.
- Dymon M., YE Z., *Edukacja muzyczna na etapie wyższego szkolnictwa w Polsce i Chinach – propozycja badań komparatystycznych*, „Edukacja – Technika – Informatyka” 2019, nr 3 (29), s. 74–79.
- Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy, dostępny w: <https://filharmonia.bydgoszcz.pl/o-nas/dyrekcja/andrzej-szwalbe/> [dostęp: 18.11.2024].
- Kędzia M., i Sadowska K.B., *Profesjonalne szkolnictwo muzyczne w Polsce – perspektywa historyczna*, w: *Społeczno-edukacyjny potencjał szkoły a rynek pracy*, red. M. Christoph i S. Wawrzyniak, Poznań 2020, s. 223–231.
- Michalski A., *Rozwój szkolnictwa muzycznego w Polsce w latach 1918–1939*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki. Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo” 2018, t. 32, nr 3 (2018), s. 93–114.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *Kształcenie muzyczne*, dostępny w: <https://www.gov.pl/web/kultura/ksztalcenie-muzyczne2> [dostęp: 5.11.2024].
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, *140. rocznica urodzin Karola Szymanowskiego*, dostępny w: <https://www.gov.pl/web/kultura/140-rocznica-urodzin-karola-szymanowskiego> [dostęp: 15.11.2024].
- Pękała A., *Dzieje wychowania muzycznego w Polsce w pierwszej połowie XIX wieku*, „Prace Naukowe. Pedagogika” 1994, 5, s. 259.
- Portal Culture.pl, dostępny w: <https://culture.pl/pl/miejsce/akademia-muzyczna-w-poznaniu> [dostęp: 8.11.2024].
- Tyrała R., *Muzyka kościelna w diecezji krakowskiej w drodze ku Niepodległej Ojczyźnie*, w: *Muzyka sakralna w drodze ku Niepodległej*, Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku 2018, s. 37–47.
- Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina, dostępny w: <https://chopin.edu.pl/universytet/o-umfc/historia> [dostęp: 5.11.2024].